

A TANULÁS ÉS TANÍTÁS MINŐSÉGE ÉS EREDMÉNYESSÉGE AZ EGYETEMEKEN¹

QUALITY AND EFFECTIVENESS OF LEARNING AND TEACHING IN HIGHER EDUCATION

Halász Gábor

egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest
halasz.gabor@ppk.elte.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

E tanulmány témája a felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás minőségének és eredményességének javítása, és az ezt szolgáló lehetséges eszközök bemutatása. Az írás ismerteti azokat a tényezőket, amelyek nyomán a kutatói és szakpolitikai érdeklődés az elmúlt egy-két évtizedben e terület felé fordult. Bemutatja az e területen lezajlott és zajló fontosabb nemzetközi és hazai kezdeményezéseket, és konkrét beavatkozási javaslatokat fogalmaz meg.

ABSTRACT

The goal of this study is to present the efforts to improve the quality and effectiveness of learning and teaching in higher education and the possible tools for this. The study describes the factors that have shifted research and policy interest to this field over the past decade or two. It presents the most important international and domestic initiatives that have taken place and are taking place in this field, and formulates concrete proposals for intervention.

Kulcsszavak: tanulás és tanítás, felsőoktatás-pedagógia, felsőoktatás, felsőoktatási reform, egyetem

Keywords: learning and teaching, higher education pedagogy, higher education, higher education reform, university

Az egyetemek helyzetéről és jövőjéről zajló gondolkodásban az elmúlt évtizedben látványosan felértékelődött és gazdagodott az a tartalom, amelyet leggyakrabban *a tanulás és tanítás minősége és eredményessége* kifejezéssel írunk le. Nem

¹ Ez a dialógust támogató háttéranyag az MTA által kezdeményezett felsőoktatási fórum számára készült, az MTA főtitkárának felkérésére. Összeállította: Halász Gábor.

tudunk tartalmas szakmai és társadalmi dialógust folytatni az egyetemekről, ha ennek a témának nem szentelünk különös figyelmet, és ha e téma tárgyalását nem helyezzük bele abba a tágabb nemzetközi kontextusba, amely a 21. század első évtizedeiben átalakította az erről való gondolkodásunkat. E vitairat célja az erről folyó dialógus támogatása.

HÁTTÉR

Mint sok más, az egyetemeket érintő kérdés esetében, a tanítás és tanulás kérdéseiről gondolkodva is érdemes a felsőoktatás általános funkcióiból kiindulnunk. A rendszerekben gondolkodók a felsőoktatást gyakran az oktatási rendszer olyan sajátos alrendszereként értelmezik, amely két nagy társadalmi rendszer határvidékén létezik: az egyiket az *oktatási rendszer*, a másikat a *tudomány rendszere* alkotja. Az előbbi legfontosabb társadalmi funkciója az életben és a munkában szükséges *humán képességek fejlesztése*, az utóbbié annak a *tudásnak a teremtése*, melyre az embernek a természet és a társadalom problémavilágának megértéséhez és kezeléséhez van szüksége.

A fenti leegyszerűsítő megfogalmazás bonyolult összefüggéseket takar, melyeket még érintőlegesen sem képes bemutatni egy olyan rövid, a felsőoktatásról folyó dialógus serkentését célzó írás, mint amit az olvasó maga előtt lát. A fentiekhez azonban érdemes még hozzátenni, hogy az oktatás és a tudományos kutatás mellett a felsőoktatás olyan feladatokat is ellát, melyek nem sorolhatók be e két feladatrendszerbe: ezt szoktuk a harmadik misszió (*third mission*) fogalmával leírni. A tanulás és tanítás kérdéseiről folyó dialógus során erre is gondolnunk kell.

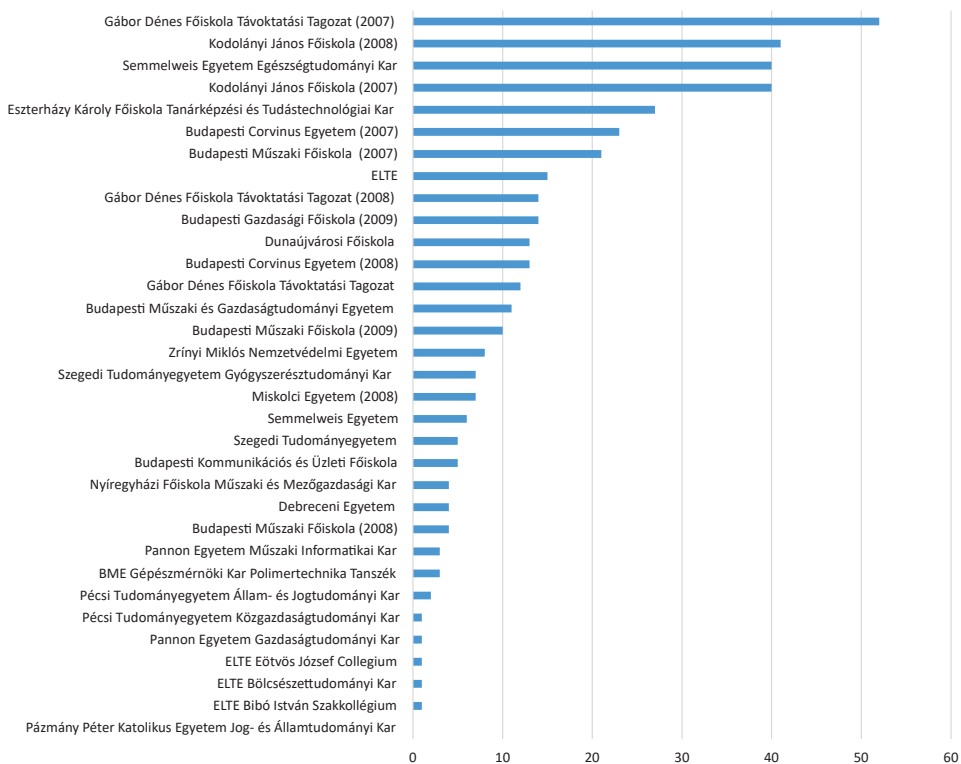
Meglepő módon a felsőoktatással foglalkozó kutatások éppúgy, mint az ezt a területet megcélzó szakpolitikák, hosszú időn keresztül elhanyagolták a tanítás és tanulás kérdéseit. Noha az alrendszer megnevezésére használt fogalomban ott van az 'oktatás' szó (*felsőoktatás* – *higher education*), a legtöbb elemző és szakpolitikus figyelme nem erre a problématerületre irányult, hanem olyan kérdésekre, mint a bejutás, a kormányzás, a finanszírozás, a munkaerőpiaccal való kapcsolatok, a minőségbiztosítás vagy a nemzetköziesedés. Az elmúlt évtizedben azonban látványos módon erősödni kezdett a kutatói és szakpolitikai érdeklődés a felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás kérdései iránt.

Ennek egyik jól érzékelhető jele volt, amikor az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) 2007-ben elindította *Quality Teaching in Higher Education* nevű programját², melynek célja az volt, hogy feltárja, milyen módon próbálják a kormányok és az egyes intézmények elérni, hogy javuljon a tanulás és tanítás

² Lásd az OECD *Supporting Quality Teaching in Higher Education* weblapját: URL1.

minősége a felsőoktatásban. A program lehetővé tette azoknak az országoknak az azonosítását, ahol ez a nemzeti felsőoktatás-politika prioritásává vált, azoknak a szakpolitikai intézkedéseknek a megismerését, melyeket a kormányok sikerrel alkalmaznak, és különösen azoknak az intézményi szintű kezdeményezéseknek a feltárását, melyeket követésre érdemes jó gyakorlatnak tehet tekinteni. A projektben részt vevők előtt látványosan kirajzolódott: amíg egyes országok és intézmények különleges erőfeszítéseket tesznek a tanulás és tanítás fejlesztése érdekében, kreatív és intelligens megoldások sokaságát kezdeményezve, addig mások nem érzékelik e terület fontosságát, és nem mutatnak érdeklődést ez iránt a téma iránt.

Az utóbbi illusztrálására érdemes felidézni egy hazai tapasztalatot. A kétezres évek közepén, más országokhoz hasonlóan Magyarországon is jelentős investálás történt a felsőoktatási minőségbiztosítási mechanizmusok kiépítésébe. A már korábban kialakult akkreditációs rendszer működtetése mellett ösztönzők sokaságával próbálták arra készíteni a felsőoktatási intézményeket, hogy kiépítsék saját belső minőségbiztosítási rendszereiket. Noha a minőség számtalan módon kötődik ahhoz, hogyan történik a tanulás és tanítás megszervezése, azaz miképp

1. ábra. A „tanulás” szó előfordulása a Felsőoktatási Minőségi Díj nyertes pályázataiban (2007–2009) (Halász, 2012)

alakul az a tanulási környezet, amely lehetővé teszi, hogy a hallgatók megfelelő tanulási tapasztalatokhoz jussanak, ezt az elemet érzékelhetően elhanyagolták. Ezt illusztrálja az 1. ábra, melyen az látható, milyen gyakran fordult elő a „tanulás” szó a Felsőoktatási Minőségi Díj 2007 és 2009 közötti nyertes pályázataiban.

Az egyetemek és karok által benyújtott pályázatok nagy többsége tehát úgy nyerte el a belső minőségbiztosítási rendszerüket elismerő díjat, hogy terjedelmes pályázati anyagukban nem vagy alig néhányszor tettek említést arról a tevékenységről, melynek minősége a felsőoktatás eredményességének talán leginkább meghatározó eleme.

Az OECD említett programjának keretei között készült esettanulmányok és kérdőíves adatgyűjtésekre épülő elemzések egyik leginkább figyelemre méltó megállapítása az volt, hogy a tanulás minőségének fejlesztését stratégiai célként megfogalmazó egyetemeken jó ideje intézményi mechanizmusok sokasága támogatja ennek a célnak a megvalósítását. Ezen belül különösen olyan elemek, mint a tanulási/tanítási innovációt támogató központi egységek létrehozása, az oktatók pedagógiai képességeinek fejlesztése, a kiváló oktatói teljesítményt, az innovatív tanulásszervezési módszereket alkalmazó oktatókat elismerő díjak alapítása és hasonlók.

A felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás iránti érdeklődés megerősödése természetesen nem az OECD említett programjával kezdődött. Ennek jóval korábbi, gyakran idézett felbukkanása az volt, amikor a felsőoktatás-kutatás bölcsőjének tekintett *Carnegie Alapítvány* elnöke Ernest L. Boyer, a State University of New York kancellárja 1990-ben közzétette *Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate* című nagy hatású írását (Boyer, 1990). Legfontosabb üzenete ennek az volt, hogy a felsőoktatásban dolgozó tudósok kutatói érdeklődésébe bele kell, hogy kerüljön a tanulás és tanítás problémavilága, és hogy ennek vizsgálata a kutatás éppen olyan nemes területévé kell hogy váljon, mint bármilyen más terület. Ehhez köthető a *Scholarship of Teaching and Learning (SoTL)* fogalma, amit a hazai tudományos gondolkodás talán a *felsőoktatás-pedagógia* kifejezésen keresztül tud megragadni. Boyer arra biztatta a felsőoktatásban dolgozó tudósokat, végezzenek olyan kutatásokat, amelyek arra a tevékenységre irányulnak, ami munkájuk alapvető eleme, azaz a tanításra, és persze arra is, ami nélkül ez nem kutatható, azaz a tanulásra.

Ebből nőtt ki nem sokkal később a SoTL-mozgalom, amely formálisan 2004-ben intézményesült az *International Society for the Scholarship of Teaching & Learning (ISSOTL)* nevű nemzetközi tudományos társaság megalakulásával.³ A társaság évente tart nemzetközi tudományos konferenciát, és saját folyóiratot is megjelentet. Emellett egyéb, e témára specializálódott folyóiratok is léteznek, és sok olyan kutatót ismerünk, akinek ez a legfontosabb kutatási területe. A téma

³ A szervezet weblapját lásd URL2.

természetéből fakadóan jelentős részük nemcsak kutatást folytat, hanem fejlesztési tevékenységet is, többen olyan egyetemi központok munkatársaként, melyeket kifejezetten a tanítás és tanulás minőségének javítására és az e területen keletkező innovációk támogatására hoztak létre. A fejlett országokban, különösen angol nyelvterületen, nem nagyon lehet olyan egyetemet találni, amely ne hozott volna létre ilyen, a kutatás és fejlesztés mellett tanítás-módszertani támogatást biztosító és tanítási innovációkat támogató szervezeti egységet.

Európában a tanulás és tanítás minőségének fejlesztésére irányuló figyelem megerősödésének egyik fontos jele volt az, amikor az Európai Felsőoktatási Térség (bolognai folyamat) országainak miniszterei 2015-ben elfogadták a *Jereváni nyilatkozatot*. Ez négy prioritást fogalmazott meg, és ezek között első helyen állt *A tanulás és tanítás minőségének és relevanciájának erősítése*.⁴ Ezt akár egyfajta áttörésként is lehetett értelmezni, hiszen e terület korábban nem volt ott a bolognai folyamat kiemelt prioritásai között. Igaz, a növekvő figyelem már a minőségbiztosítás címkéje alatt zajló folyamatok keretében is érezhető volt: ezek körében a témánk szempontjából kikerülhetetlen *Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei*, amit az eredeti angol címe nyomán általában ESG-nek neveznek. Ezt a bolognai folyamatban részt vevő országok miniszterei 2005-ben fogadták el, majd 2015-ben továbbfejlesztették és megerősítették (URL4). Az ESG egyértelműen a tanulás és tanítás területére helyezi a hangsúlyt, és e hangsúly a 2015-ös frissítést követően tovább erősödött (Kováts, 2016). E közös referenciakeret tekinthető ma is az egyik olyan kiindulópontnak, amely ott kell hogy legyen minden, a tanulás és tanítás minőségének fejlesztése iránt elkötelezett európai kormányzati és intézményi szintű vezető figyelmének előterében.

Az Európai Unió belül a legkomolyabb áttörés akkor történt, amikor a felsőoktatás modernizációjáról szóló 2011-es tanácsi döntést követően az Európai Bizottság oktatásért felelős tagja felkért egy magas szintű szakértői csoportot arra, tegyen javaslatot a tanítás és tanulás területét célba vevő stratégiára. Az ennek nyomán született nagy hatású dokumentum, éppúgy, mint a korábban említett SSG, ugyancsak megkerülhetetlen referenciaanyagnak tekinthető a jelen vitaindító anyagban tárgyalt témával foglalkozók számára (URL5). A dokumentum, amelynek *Improving the Quality of Teaching and Learning In Europe's Higher Education Institutions* volt az alcíme, kilenc alapelvet és tizenhat ajánlást fogalmazott meg. Itt nincs lehetőség ezek bemutatására: csupán annyit érdemes megjegyezni, hogy ezek a felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás minőségének javítása iránt elkötelezett kormányok és egyetemek számára olyan kiindulópontot jelenthetnek,

⁴ Lásd a *Jereváni nyilatkozatot* a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) honlapján: URL3. Érdemes megemlíteni, hogy ez a dokumentum a MAB honlapján is csak angol nyelven érhető el.

amelyekre könnyen fel lehet építeni olyan kormányzati és intézményi stratégiákat, melyek e területet veszik célba. Emellett remekül orientálhatnak minden olyan szakmai vagy társadalmi dialógust, melynek célja e terület problémavilágának megértése és az e területre irányuló cselekvés lehetőségeinek feltárása.

Ezen előzmények után nem meglepő, hogy amikor az Unió felsőoktatási minisztereinek tanácsa 2017-ben döntött a modernizációs stratégia megújításáról (EU, 2017), a képességfejlesztés területén nyújtott kiválóság támogatását (promoting excellence in skills development) tették az első helyre a prioritások listájában. Ennek kifejtésében jelenik meg, hogy a felsőoktatási intézményeket arra kell bátorítani, „a tanítás és tanulás innovatív megközelítéseit támogató” lépéseket tegyenek, különös tekintettel a digitális technológia alkalmazására.

Talán még egy elemet érdemes hozzátenni az eddigiekhez: az Európai Egyetemek Szövetsége (EUA) az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet szentelt a felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás modernizálása kérdésének. Ennek egyik itt is említést érdemlő jele volt egy olyan projekt elindítása (az Európai Bizottságtól kapott bátorítás nyomán), melynek célja olyan intézményi mechanizmusok létrehozása, melyek hatékonyan segíthetik az európai egyetemeken tanítók pedagógiai képességeinek fejlesztését.⁵ A több éve zajló program – az EFFECT projekt – sokféle eredménye közül itt talán egyet érdemes külön kiemelni: ez annak vizsgálata, hogy az európai egyetemek milyen intézményi kezdeményezésekkel támogatják a tanulás és tanítás minőségének fejlesztését. Az ennek alapján készült, átfogó adatgyűjtésre épülő, 2018-ban közreadott jelentés (Bunescu–Gaebel, 2018) szerint a bolognai folyamatban részt vevő országok közül 2016-ban mindössze négy olyan volt, ahol explicit, kifejezetten erre a területre irányuló nemzeti stratégiáról lehetett beszélni, de intézményi szinten sokféle kezdeményezés megjelent. Tizenöt olyan országot sikerült azonosítani, ahol létezett valamilyen, a tanítás területén kiváló teljesítményt nyújtó egyetemi oktatókat elismerő nemzeti szintű díj. Kilenc országot azonosítottak, ahol a tanítási teljesítmény szerepet játszott az oktatók előmenetelében. E jelentés először tette lehetővé mind az európai döntéshozók, mind a nemzeti szakpolitika alakításával foglalkozók számára, hogy tényekre alapozott képet alkossanak arról, milyen gyakorlatok léteznek a tanulás és tanítás minőségének és eredményességének fejlesztése terén.

Ebben, a párbeszéd elindulását támogató rövid összefoglalóban nincs mód azoknak a felsőoktatáson belül jelentkező kihívásoknak az összegzésére, melyek kikényszerítették a tanulásra és tanításra irányuló figyelem erősödését. Talán két elemet érdemes ezzel kapcsolatban itt kiemelni. Az első ezek közül a *hallgatói közösség heterogenitásának* növekedése. Olyan dolgokra lehet gondolnunk, mint például: (1) a tömegesedés nyomán olyan hallgatók nagy számban történt megjelenése, akik korábban nem jutottak be az egyetemekre; (2) a felnőttként, munka mellett

⁵ Lásd az EUA EFFECT projektjét (URL6).

tanuló és gyakran komoly szakmai tapasztalatokkal és háttértudással rendelkező hallgatók magasabb aránya; (3) a más kultúrákban szocializálódott, például Ázsiából, Afrikából, Latin-Amerikából érkező nemzetközi hallgatók arányának emelkedése; (4) az oktatásért díjat fizető, ezért minőségi szolgáltatást igénylő és ennek minőségét értékelni kívánó hallgatók nagyszámú jelenléte. Ezek önmagukban is nagymértékben átalakítják a tanulás és tanítás környezetét, olyan sajátos általános humán és speciális pedagógiai képességeket igényelve (például: kulturális nyitottság, a gyakorlati szakemberek speciális képzési szükségleteire való odafigyelés, a szolgáltató szerep és a fogyasztói igényesség kezelése), melyeket az oktatók meghatározó hányada spontán módon nem feltétlen tud vagy tudott megszerezni.

A másik kiváltó ok, melyet érdemes kiemelni, a humán képességek felértékelődése a gazdaság világában, az e területről való tudásunk fejlődése és az e területre irányuló szakpolitikák kidolgozottabbá válása. Ennek talán legjobban érzékelhető megnyilvánulása a nemzeti és nemzetközi *képességstratégiák* megfogalmazása, és az ezekre épülő kormányzati cselekvés stratégiai szintre emelése. Példaként talán érdemes megemlíteni az OECD 2012-ben elfogadott majd 2019-ben megújított képességstratégiáját (OECD, 2012, 2019), melynek nyomán egy sor országban indult el nemzeti képességstratégiák kidolgozása. Ezek megalapozásában alapvető szerepet játszottak és játszanak azok a képességfelmérések – ilyen például a PISA-vizsgálat és különösen a felnőttek képességeinek feltárását szolgáló PIAAC (URL7) –, melyek az országok számára lehetővé teszik, hogy objektív képet alkossanak saját lakosságuk képességszintjéről. A humán képességek felértékelődése a nemzeti és nemzetközi gazdaságpolitikában nagy erővel irányítja rá a figyelmet arra a kérdésre, vajon az a mód, ahogyan a tanulást és tanítást az egyetemek megszervezik, mennyire alkalmas a képességek eredményes fejlesztésére.

LEHETSÉGES GYAKORLATI LÉPÉSEK

A tanulás és tanítás modernizálását és minőségének javítását célzó dialógust talán az segítheti leginkább, ha – a témánkra irányuló korábbi kutatások és nemzetközi összehasonlító elemzések alapján – bemutatunk néhány lehetséges *konkrét gyakorlati lépést*. Olyan lépéseket, melyeket akár a nemzeti felsőoktatási rendszer, akár az egyes egyetemek szintjén a döntéshozóknak érdemes megfontolniuk, illetve amelyek értelmezéséről termékeny lehet dialógust folytatni. E lista nem teljes és meglehetősen elnagyolt, arra azonban alkalmas, hogy serkentse és orientálja a témánkról folyó reflexiót.

- A tanulás és tanítás minőségének javítását célzó célok kiemelt megjelenítése a felsőoktatás fejlesztését célzó állami és az intézmények saját fejlődését orientáló belső intézményi stratégiákban.

- A minőségi tanulási környezet létrehozásához szükséges oktatói képességek fejlesztését támogató szervezeti formák létrehozása (annak garantálásával, hogy ezek maguk is innovatív, motiváló módszereket alkalmazzanak, és ne klasszikus „továbbképzésekben” gondolkodjanak).
- Olyan fórumok létrehozása, melyek támogatják a felsőoktatásban zajló tanulás minőségéről folyó szakmai és társadalmi párbeszédet, segítik e terület sajátos problémavilágának megértését és elméleti feldolgozását (URL8).
- A szolgáltatások igénybe vevői, így elsősorban a hallgatók és leendő munkaadók igényeinek és elvárásainak jobb megismerését támogató adatgyűjtések elindítása és ezekre épülő elemzések készítése.
- A felsőoktatásban zajló tanulás és tanítás világának feltárását célzó, lehetőleg nemzetközi együttműködésben folyó kutatások támogatása, e terület elméleti alapjainak fejlesztése (URL9).
- A tanulási és tanítási innovációkat támogató intézményi és rendszerszintű ösztönzők alkalmazása (például: innovatív és eredményes képzési programok és az ezeket fejlesztő oktatói közösségek díjazása).
- A tanulási eredmény (learning outcomes) szemlélet intelligens és következetes alkalmazása a képzési programok tervezésében, megvalósításában és értékelésében (beleértve az erre épülő szervezeti kultúra erősítését, különös tekintettel az oktatók közötti együttműködésre és a hallgató-központúságra).
- A hallgatói kompetenciák fejlődését, értékelését lehetővé tevő mérések szervezése, az ezzel kapcsolatos nemzetközi tudás és tapasztalatok behozása Magyarországra, és az e területen létező hazai intézményi gyakorlatok feltárása.⁶
- A képzési programok fejlesztésének, implementálásának és irányításának fejlesztése, ami nem a formális jogszabályi előírásokra, hanem az ilyen programokért felelős oktatói gyakorlatközösségek tevékenységére helyezi a hangsúlyt (például műhelyként működő, a munka világának képviselőit is befogadó programirányító testületek létrehozása).
- A tanítás területén nyújtott teljesítmény és innovációs képesség beépítése az oktatói munka értékelésébe és ennek kiemelt figyelembevétele az akadémiai előrelépésről hozott döntésekben.
- A nemzetközi, egyetemközi együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználása (például: *joint degree* programok keretei között történő kurrikulum-fejlesztés, a Tuning Programban⁷ történő részvétel támogatása).

⁶ Erre példa az a tevékenység, amely a felsőoktatási kompetenciamérés területén az Oktatási Hivatal keretei között zajlott az elmúlt években (lásd pl. OH, 2020).

⁷ A tanulás és tanítás fejlesztését célzó leginkább figyelemre méltó, világszerte ismert, 2000 óta futó európai program (URL10).

- Az innovatív tanulásszervezési megközelítések alkalmazásának kiemelt értékelési szempontként történő megjelenítése az akkreditációs követelményekben, annak garantálása, hogy ezen belül ne a formális tanügyi előírásoknak való megfelelés legyen a legfontosabb értékelési kritérium

Mint említettük, a fenti lista nem teljes és elnagyolt. A témánkkal foglalkozó szakirodalom és a nemzetközi összehasonlító elemzések igen sok egyéb létező gyakorlatot ismertetnek. Ez is elég lehet azonban arra, hogy a gondolkodásunk ne rekedjen meg az általános elvek szintjén, hanem lehetséges gyakorlati lépések mentén mérlegeljük, mit lehet tenni annak érdekében, hogy a tanítás és tanulás kérdései kiemelt helyen jelenjenek meg az egyetemek jövőjéről folyó gondolkodásban, és e területen valóságos előrelépések történjenek.

Végezetül talán még egy olyan dolgot érdemes külön említeni, ami gyakran megbénítja a felsőoktatásban folyó tanulás és tanítás fejlesztéséről folyó dialógust, és amelyről hasznos lehet külön is beszélgetést folytatni. A fenti listában szerepel a „minőségi tanulási környezetek létrehozásához szükséges oktatói képességek fejlesztését támogató szervezeti egységek létrehozása”, ami mellett külön kiemeltük annak elkerülését, hogy ez hagyományos „továbbképzések” formájában valósuljon meg.

A hazai egyetemek egy részében ma is működnek olyan támogató egységek, amelyek az oktatók számára vonzó és motiváló programokat szerveznek, magukhoz vonzva a tanítás és tanulás kérdései iránt intenzívebben érdeklődő, e területen a képességeik fejlesztését igénylő oktatókat.⁸ Az ilyen egységek ritkán szerveznek klasszikus, előadásokra épülő továbbképzéseket: a repertoárjuk a résztvevők aktivizálását, egymástól történő kölcsönös tanulását, az innovatív kezdeményezések alaposabb megismerését támogató tevékenységekre épül. Ezek a szervezetek az elmúlt évben különösen nagy szerepet játszottak az online tanulásra történő átállás támogatásában a koronavírus járvány kirobbanását követően. Ez nemcsak a digitális eszközök használatának megtanulását segítette, hanem az olyan képességek megszerzését is, melyek ahhoz kellenek, hogy azokat az innovatív tanulásszervezési formákat, melyeket ezek az eszközök lehetővé tesznek, vagy éppen kikényszerítenek, az oktatók be tudják építeni saját gyakorlatukba.

A tanulás és tanítás minőségének fejlesztését célzó kezdeményezések az elmúlt években gyakran azért buktak meg, nemcsak Magyarországon, hanem másutt is, mert akik ezt szorgalmazták, és a felsőoktatásban oktatók „pedagógiai felkészítését” javasolták, olyan inadekvát módszereket alkalmaztak, melyek az egyetemek

⁸ Lásd például a Semmelweis Egyetemen működő *Oktatásfejlesztési, -módszertani és -szervezési Központot* (URL11), az ELTE-n alakult *Felsőoktatás-pedagógiai Módszertani Központot* (URL12) vagy a Közép Európai Egyetem által létrehozott *Center for Teaching and Learning* nevű egységet (URL13).

világában nem életképesek. Itt különösen meghatározó szerepe van az önkéntességnek, a motiválásnak, a kollégáktól történő horizontális tanulásnak, a gyakorlatközösségeknek, a létező, sikeres gyakorlatok megismerését lehetővé tévő nyílt kommunikációs fórumoknak és az egyesén alkalmazott ösztönzőknek.

A hazai gyakorlatban is megfigyelhető kezdeményezések között érdemes még megemlíteni az olyan szakemberek képzését, akik az egyetemi szervezeten belül képesek menedzselni a tanulás és tanítás fejlesztését és minőségének javítását szolgáló tevékenységeket, illetve motorjai lehetnek az e területen szükséges innovációs folyamatoknak. Magyarországon ezek közé tartozik az a specializáció, melyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) biztosít a *Master in Research and Innovation in Higher Education* (MARIHE) nevű Erasmus Mundus program⁹ keretei között. Azok, akik ezt a specializációt választják, birtokába kerülnek azoknak a kompetenciáknak, melyek ahhoz szükségesek, hogy az egyetemi szervezet sajátosságaihoz és az egyetemekre jellemző szervezeti kultúrához alkalmazkodva be tudjanak indítani és fenn tudjanak tartani olyan fejlesztési és támogató rendszereket, amelyek hosszabb távon a tanítás és a tanulás minőségének érzékelhető javulásához vezetnek.

IRODALOM

- Boyer, E. L. (1990): *Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate*. Princeton Pike, Lawrenceville, NJ: Princeton University Press
- Bunescu, L. – Gaebel, M. (2018): *National Initiatives in Learning and Teaching in Europe. A Report from the European Forum for Enhanced Collaboration in Teaching (EFFECT) Project*. European University Association
- EU – European Union (2017): Council Conclusions on a Renewed EU Agenda for Higher Education (2017/C 429/04). *Official Journal of the European Union*, 14.12.2017, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XG1214\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XG1214(01)&from=LT)
- Halász G. (2012): A tanulás minősége a felsőoktatásban. In: Németh A. (szerk.): *A neveléstudományi Doktori Iskola programjai. Tudományos arculat, kutatási eredmények*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 105–115. http://halaszg.elte.hu/download/A_study_TANULAS.pdf
- Kováts G. (2016): Trendek és szándékok az európai felsőoktatás minőségbiztosításában. In: Derényi A. (szerk.): *A felsőoktatás minőségbiztosítási horizontja. A megújított Európai Standardok és Irányelvek működése, alkalmazása*. [Budapest]: Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, 39–44.
- OECD (2012): *Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies*. Paris: OECD Publishing
- OECD (2019): *OECD Skills Strategy 2019: Skills to Shape a Better Future*. Paris: OECD Publishing
- OH – Oktatási Hivatal (2020): *A hazai és nemzetközi jó gyakorlatok feltárása*. https://www.oktatás.hu/pub_bin/dload/felsooktatás/projektek/Kompetenciameres_eredmenyek/EFOP345_Hazai_nemzetkozi_jogyakorlatok.pdf

⁹ A program honlapját lásd URL14.

- URL1: OECD: *Supporting Quality Teaching in Higher Education*, <https://www.oecd.org/education/imhe/supportingqualityteachinginhighereducation.htm>
- URL2: International Society for the Scholarship of Teaching & Learning (ISSOTL), <https://issotl.com/issotl21>
- URL3: *Jereváni nyilatkozat*, http://old.mab.hu/web/index.php?option=com_content&view=article&id=207&Itemid=611&lang=hu
- URL4: *Az Európai Felsőoktatási Térség minőségbiztosításának standardjai és irányelvei (ESG)*, https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/esg_kotet_4fej.pdf
- URL5: *High Level Group on the Modernisation of Higher Education Report to the European Commission on Improving the Quality of Teaching and Learning in Europe's Higher Education Institutions*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fbd4c2aa-aeb7-41ac-ab4c-a94feca9eb1f>
- URL6: EUA EFFECT project, <https://eua.eu/101-projects/560-effect.html>
- URL7: PIAAC, <https://www.oecd.org/skills/piaac>
- URL8: A tanulás minősége a felsőoktatásban konferencia (ELTE PPK 2012. május 24.) szakmai háttéranyaga, <http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/03/TMF-konferencia-issues-paper.pdf>
- URL9: International Society for the Scholarship of Teaching and Learning (ISSOTL), <https://issotl.com/about-issotl>
- URL10: Tuning Program, <https://www.unideusto.org/tuningeu>
- URL11: Semmelweis Egyetem Oktatásfejlesztési, -módszertani és -szervezési Központ, <https://semmelweis.hu/oktatasmodzertan>
- URL12: ELTE Felsőoktatás-pedagógiai Módszertani Központ, <https://nevtud.ppk.elte.hu/fpmk>
- URL13: Közép-európai Egyetem Center for Teaching and Learning, <https://ctl.ceu.edu>
- URL14: Innovation in Higher Education (MARIHE), <http://marihe.eu>